

SPOLUPRÁCE S RODIČI ŽÁKŮ ZÁKLADNÍ ŠKOLY PRAKTICKÉ ZE SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALIT V KLDNĚ

Mgr. Jana Vožechová

Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta,
ústav speciálněpedagogických studií, obor Speciální pedagogika

Následující text vychází ze zkušeností, kdy jsem téměř tři roky pracovala jako speciální pedagog na základní škole praktické a základní škole speciální v Kladně. Jedním z „globálních“ cílů školy bylo přimět rodiče žáků více se podílet a spolupracovat na vzdělávání jejich dětí. Se školou aktivně spolupracuje zanedbatelné procento rodičů. Vzhledem ke skupině žáků: žáci s mentální retardací, ze sociálně vyloučených lokalit, děti ohrožené prostředím, apod. je spolupráce s rodiči velmi důležitá. Nejen v kontextu základních povinností rodičů vůči škole a naopak, ale i v souvislosti s faktem, že rodiči žáků jsou „garantem kvality“ ve smyslu: chci, aby mé dítě chodilo do dobré školy, kvalitně se vzdělávalo, nebylo mu ubližováno, atd. Pokud se rodiče o školu nezajímají, neznají spolužáky svého dítěte, prostředí, se školou nekomunikují, nedávají podněty ke zlepšení. Na úvod rozklíčuji jednotlivá slova v názvu příspěvku.

Rodina

Rodinou je podle sociologické definice skupina osob (případně více skupin osob) navzájem spjatých pokrevními svazky, manželstvím (nebo srovnatelným právním vztahem) nebo adopcí, jejíž dospělí členové jsou odpovědní za výchovu dětí. Rodina má své funkce: reprodukční, sociálně ekonomické, kulturně výchovné, sociálně psychologické, emocionální a další.

Žák základní školy praktické

Žákem základní školy praktické je osoba se speciálními vzdělávacími potřebami. „Posláním základní školy praktické je speciálními výchovnými a vzdělávacími prostředky a metodami umožnit žákům dosáhnout co nejvyšší úrovně znalostí, dovedností a osobnostních kvalit. Konečným cílem výchovné a vzdělávací práce je příprava žáků na zapojení, v optimálním případě na úplnou integraci do běžného občanského života.“ (Švarcová, 2006, s. 73).

Sociální vyloučení

Je definováno jako proces, v jehož rámci je jedinci, skupině jedinců či komunitě výrazně znesnadňován či zcela zamezován přístup ke zdrojům, pozicím a příležitostem, které umožňují zapojení do sociálních, ekonomických a politických aktivit majoritní společnosti. (MPSV, 2010)

Sociálně vyloučená romská lokalita

Za sociálně vyloučenou romskou lokalitu je označován prostor obývaný skupinou, jejíž členové se sami považují za Romy a/nebo jsou za Romy označováni svým okolím, a jsou sociálně vyloučeni (MPSV, 2010).

Školu navštěvuje přibližně 180 žáků. Většina žáků má na škole jednoho či více sourozenců. Rodiče žáků spolupracují ve větší míře na I. stupni základní školy praktické. S přechodem na druhý stupeň většinou spolupráce utichá.

Z pohledu průběhu školního roku je nutno nastolit spolupráci dlouhodobě, neustále motivovat rodiče k participaci na vzdělávání dítěte. Na začátku školního roku je třeba zaopatřit dítě základními školními pomůckami – zakoupit nebo poskytnout finanční prostředky na jejich koupi. V mnoha případech je nezajištění pomůcek první překážkou pro další kvalitní vzdělávání. Pedagogové poté z vlastní vůle a přesvědčení poskytují žákovi základní školní vybavení z vlastních zdrojů. Je třeba také seznámit rodiče se školním řádem, obzvláště s omlouváním nepřítomnosti žáka. Rodiče často nedodržují základní povinnosti náležitě omlouvat své dítě a kumulace neomluvených hodin se pak promítne do snížené známky z chování, která v podstatě nepoukazuje na nevhodné chování žáka, ale nezodpovědnost rodičů.

V průběhu školního roku by měli rodiče participovat na běžných úkonech: podepisování žákovské knížky, notýsku a domácích úkolů; připravovat dítě na vyučování: domácí úkoly, pomůcky; spolupracovat při řešení přestupků dítěte; poskytovat finanční prostředky na různé vzdělávací, výchovné a kulturní programy.

Pokud rodič neplní základní povinnosti vůči škole, dítě se pak nachází v mnoha nepříjemných situacích. Z pohledu sociálního klimatu ve třídě se může stát terčem posměchu, nebo naopak agresorem. Na pedagogích je pak zohlednit obtížnou situaci dítěte a vytvářet různé podpůrné prostředky a opatření směřující ke kvalitnímu vzdělání a bezpečnému pocitu ve škole.

Proces zkvalitnění spolupráce s rodiči

Škola se snaží různými prostředky přimět rodiče ke spolupráci formou projektů, dnů otevřených dveří, neformálních schůzek s rodiči a podobně, ale přesto je situace nepříznivá. Škola se zapojila do projektu „Škola pro každého, škola pro všechny“, který organizoval Člověk v tísni, o. p. s. Jednou ze zakázek projektu bylo najít efektivní nástroje, které napomohou zkvalitnit spolupráci rodiči žáků ze sociálně vyloučených lokalit v Kladně. Pedagogové z různých škol zapojených do obdobného projektu pod záštitou Člověk v tísni se sešli v rámci tzv. Zimní školy, aby si pod vedením lektorů vyjasnili některé otázky týkající se výchovy a vzdělávání žáků ze sociálně vyloučených lokalit. Mottem vzdělávacího bloku spolupráce s rodiči bylo: „Každý získaný rodič je úspěch“. Z diskuse se postupně vykrystalizovaly následující postřehy:

Proč spolupráce s rodiči:

- přináší oboustranný přínos – tzv. synergický efekt,
- škola navazuje na rodinu, rodina na školu,
- oba subjekty si navzájem poskytují zpětnou vazbu,
- společně stanovují a slaďují cíle v procesu výchovy a vzdělávání dítěte,

Před procesem zkvalitňování spolupráce je nutné si uvědomit:

- Nikdy nebude spolupracovat 100% rodičů.
- Spolupráce bude vypadat jinak, než v ideálním případě chceme.
- Spolupráce bude v čase proměnlivá.
- Spolupracovat budou rodiče úspěšnějších žáků.

Možné metody a formy spolupráce:

- Zveřejňování úspěchu dětí.

Na akcích jakými jsou například výstavy prací, jarmarky, sportovní utkání je možnost oslovit rodiče skrze pozitivní zážitek a zkušenost se školou. Rodiče často přicházejí do školy až v případě, kdy je to nevyhnutelné (spáchání vážného přestupku a nedodržení školního řádu).

- Otevřená škola.

Škola by měla být schopna přijmout rodiče kdykoliv v době provozu školy. Přijmout je bezpodmínečně a vstřícně, vhodnou formou s nimi vést podporující rozhovor, navázat s nimi vřelý vztah, zjistit aktuální kontakt – telefon, bydliště, využít situace a předat rodičům důležité dokumenty týkající s života školy a „potěšující materiály“ (viz níže). Ale zároveň rodiče informovat o je-

jich povinnostech ve vztahu ke školní docházce jejich dítěte. Příchod rodičů do školy zatěžují faktory plynoucí ze sociálního znevýhodnění vůbec: ekonomická situace, prostorové vyloučení (jedinci a skupiny postižení sociálním vyloučením často žijí v uzavřených a/nebo izolovaných lokalitách s nízkou úrovní bydlení a nedostatečnou občanskou vybaveností), rizikový životní styl, životními strategiemi orientovanými na přítomnost, sníženou sociokulturní kompetenci (např. jazykovou bariérou, nezkušeností či neznalostí vlastních práv a povinností)

Medializace a marketing školy

Škola by měla nenásilnou formou „pronikat“ do rodin – propisky s logem školy, kalendáře, vlastní žákovské knížky, ...a s tím souvisí i celoškolský marketing – jednotná symbolika školy – logo, hymna, trička, apod. Medializace a marketing školy mají za cíl vybudovat v dětech a rodičích pozitivní vztah ke škole.

Tripartitní třídní schůzky

Třídní schůzky kde jsou přítomni rodiče, učitelé i žáci.

Na výše zmíněných metodách a formách spolupráce se musí pracovat souvisle a postupně. Důležité je, aby s dílčími postupy souhlasili všichni pedagogové a personál školy, a nedocházelo tak k nevyjasněným situacím.

„Socializace je v nejšířším slova smyslu formováním a růstem osobnosti pod vlivem rozmanitých vnějších podnětů, včetně lidských činností, které souborně nazýváme výchovou. Speciální termín výchova vyjadřuje cílevědomé a soustavné působení rodičů, učitelů a dalších výchovných činitelů.“ (Jedlička a kol., 2004, s. 15). Touto interpretací uzavírám příspěvek, který poskytuje jeden z pohledů na spolupráci s rodiči žáků, kteří s nalézají v obtížných životních situacích. Kvalitní a dlouhodobá spolupráce mezi všemi třemi zúčastněnými stranami: školou, žáky a rodiči není automatickou, ale je třeba o ni neustále pečovat, rozvíjet a podporovat.

Použitá literatura a zdroje

- ESFCR, MPSV* [online]. 2006 [cit. 2010-01-12]. Mapa sociálně vyloučených a sociálním vyloučením ohrožených romských lokalit v České republice. Dostupné z WWW: <<http://www.esfcr.cz/mapa/index-2.html>>.
- JEDLIČKA, R. *Děti a mládež v obtížných životních situacích*. Praha: Themis, 2004. 487 s. ISBN 80-7312-038-0.
- ŠVARCOVÁ, I. *Mentální retardace*. Praha: Portál, 2006. 198 s. ISBN 80-7367-060-7.